

Utunkban jelentek meg.

Szétszóródott festményeiből nehéz lenne kiállítást rendezni. Pedig művészi megoldású arc- és tájképek, igencsak figyelemre méltó, egyéni ecsetkezelésű és meglátású munkák árulkodnak tehetségéről. Lenyűgöző az öreg barát, a legkiemelkedőbb erdélyi heraldikus, Köpeczi Sebestyén József portréja. A megfáradt, öreg arcon 80 esztendő minden terhe tükröződik. „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem...” Legjobban talán egy véletlenül elém kerülő, foltszerűen felvázolt alkotása, a *Keresztrefeszítés* fogott meg. Nem érzékelhettem a hatásfokozó részleteket, így a megalázástól, a szenvedéstől, a kintől eltorzult arcot sem, hiszen a kép nem volt még kidolgozva. Azonban teljesen átérezhettem a megváltás fenséges történetét, az idő és a tér teljes kikapcsolásával az öröklét pillanatába sűrített tragédiát. Mintha Jézus halálával együtt megállt volna az élet és az idő, az agónia idejére megdermedt volna a földi lét, vele a jelenet minden szereplője, résztvevője. Egy villanásban láthattam, amit egy több száz oldalas könyv, a Biblia írt le.

A főtéri gótikus dóm festőtémaként is foglalkoztatta. A műemléki helyreállítás megkezdésének évében, A Szent Mihály-templom restaurálása címen megörökítette az istenháza északi oldalát, az éppen ott dolgozó, hajladozó munkásokkal az előtérben. Művét még ugyanabban az évben az 1956-ban Kolozsvárt megrendezett Tartományi képzőművészeti kiállításon be is mutatták. A kortárs festészet képviselői - többek között - Abodi Nagy Béla, Petre Abrudan, Balázs Péter, Bene József, Ciupe Aurel, Emil Cornea, D. Berde Amália, Cs. Erdős Tibor, Fülöp Antal Andor, Teodor Harsia, Mohi Sándor, Nagy Albert, Nagy Imre alkotásai mellett Darkó László hat festménnyel szerepelt. Az említett templomképén kívül a Tánctpróba, Feleségem, Önarckép, Február és az Aranyospart című műveit is láthatták az érdeklődők. 1959-ben a kolozsvári Művészeti Múzeumban a helyi témájú képzőművészeti alkotásokból rendezett kiállításon A Szent Mihály-templom restaurálása című festményén kívül a közönség megtekinthette a tárlat évében készült, A sporttelep felé című képét is. Az alkotások demokratikus módon történt beavogatását sugallja, hogy a bírálóbizottságban elnöklő két városi rangú politikusra öt erdélyi képzőművész (Petre Abrudan, Andrásy Zoltán, Ciupe Aurel, Bene József, Gy. Szabó Béla) és egy műkritikus (Ditrói Ervin) szakértelmének súlya nehezedett.

Festészeti ismereteit nem művészeti akadémiákon sajátította el. Magánúton tanulta az ecset kezelésének fortélyait a kolozsvári *Gáll Ferenc* festőművésztől, akiből a sors kiszámíthatatlan szeszélye révén Francois Gall, a párizsi Salon des Independents és a Francia Képzőművészek Szövetsége elnöke lett.

Ismerte szakmája, mestersége, hivatása minden csínját-bínját. Nagyszerű restaurátor volt. Ő volt az, aki a főtéri templomban felfedezte és konzerválta a középkori falfestészet ma is megcsodálható alkotásait. A feltárásról és a megőrzésről az 1957-ben kiadott Kelemen Lajos emlékkönyvben - stílszerűen - festői líraisággal számolt be: *A kolozsvári Szent Mihály-templom 1956/1957. évi helyreállítása során feltárt falfestményekről* címen. Halála előtt egy esztendővel még részt vett a nagyváradi püspöki palota falfestményeinek helyreállítási munkálataiban.

Önpusztító életmódja időnap előtt, 1970. február 13-án, 46 éves korában a sírba vitte.

Sas Péter

(A cikket a Szabadság 2004. április 17-i számából vettük át.

Az Amberboj örmény családra egy későbbi számunkban visszatérünk. Szerk.)

Száz év után...

Közismert és maradandó, jelentős munkássággal bíró (magyar és más nemzetiségű)

történészek a 20. század magyar történelmét a legzaklatottabb, negatív hatásaiban a legmeggrázóbb korszaknak tekintik. Sok igazság van a megállapításban. Az erdélyi magyarörmények életét is döntően meghatározta a trianoni békediktátum, de példát adtak az önként vállalt nemzetükhöz való ragaszkodásból, ha kellett „az alkalmazkodás magas iskoláját” nyújtották, a mai napig.

Érdekes névjegyzék került a kezembe! /1/ 196 személy, Szilágy vármegye „legnagyobb” adófizetői 1908-ban. És kívül is kezdődhetne a névsor, mint báró Wesselényi Miklóssal (10.075 K. és 54 f.-i adó) és folytatódik a sor korabeli birtokosokkal, kereskedőkkel, bankárokkal, vállalkozókkal, hivatalnokokkal, szabadfoglalkozású ügyvédekkel és orvosokkal, stb. A 196 „illusztris” személy között 24 magyarörmény volt (közzétett kutatásaim során ismerősnek tűnnek: Lengyel Ákos, Kraszna; Donogán János, Varsolc; Pungucz Antal, Vármező; Tolokán Lukács és mások). Szilágysomlyót magyarörmény vonatkozásban Simay Miklós (586 K), Páskuj Antal (496 K), Balta Elemér (462 K) és Lukátsffy Ödön (377 K) képviselték. Érdeemes megjegyezni, hogy a korabeli orvosok, gyógyszerészek, ügyvédek alapfoglalkozásuk gyakorlása mellett „birtokosok” is voltak a város határában, de a környező falvakban is.

Közel 100 év után (politikai és társadalmi „földindulások” után és során) ismereteim szerint az említett családok leszármazottai ma is „talpon maradtak”: Balta Elemér, gyógyszerész - unokája Mártonffy István ny. mérnök-tanár; Simay Miklós utódai Magyarországon élnek; Páskuj Antal, somlyói birtokát még életében elveszítette (eladta), ma KOLÁTnak (valamelyest kifecicamítva KORLÁTnak nevezik) hívják. Lukátsffy Ödön a római-katolikus kis temetőben alussza örök álmát, leszármazottairól nincs tudomásom. De a somlyói magyarörmények sorsán kívül megemlítendő Lengyel Ákos családja (ma Szamosújvárott), Pungutz Antal „nemzeti és szellemi örökösei” (a Vida-család népes tábora). Vajon mi történt a Donogán családdal, a krasznai Lázárokkal, a magyaregregyi Hermannokkal?

Joikits Attila (Szilágysomlyó)

/1/ Szilágy vármegye legtöbb adófizető törvényhatósági bizottsági tagjainak 1908 évi névjegyzéke.

Vas Kinga

A tudomány mártírja **Emlékezés Tarisznyás Márton néprajzkutatóra** *Befejező rész*

Ásatások a szárhegyi Lázár kastélynál

A múzeum védnöksége kiterjedt a szárhegyi Lázár kastélyra, mely nemzetközi viszonylatban is jelentős műemléknek számít. Hozzáfogtak a környék történetének feltárásához és a helyreállított épületrészben kiállításokat is tartottak. Az 1963-ban megkezdett szárhegyi ásatások egyik kezdeményezője és a munkálatok vezetője volt Tarisznyás Márton. Ekkor kb. hét köbméter régészeti anyagot hoztak felszínre, amelyben a bronzkortól a XIX. századig többféle emléket találtak.

Az ásatások és a párhuzamosan végrehajtott levéltári kutatások nyomán a környék történetének fontos fejezeteire is fény derült. Ezáltal lehetővé vált Erdély egyik legszebb reneszánsz műemlékének részbeni megmentése, miáltal a beépített terület egy része kulturális szempontból ismét használhatóvá vált. Mielőtt azonban erről bővebben szólnánk, említsünk fel néhány történelmi képet Szárhegy múltjából.

A falu múltja összefonódik a gróf Lázár-család történetével, de a kastély környékén már a